

T A
Č R

Stanovisko TA ČR

k Otevřené vědě a inovacím

Březen 2023

Stanovisko TA ČR k Otevřené vědě a inovacím

TA ČR plně podporuje otevřenou vědu, zejména otevřené sdílení výsledků a dat veřejně financovaného výzkumu. V tomto dokumentu specifikuje svůj postoj a budoucí záměry vzhledem k podpoře otevřené vědy a inovací v oblasti své gesci.

Otevřenou vědu můžeme chápat jako **pojem**, zastřešující otevřený přístup k publikacím / výsledkům výzkumu a vývoje (VaV), výzkumným datům a k výzkumným infrastrukturám (resp. přístrojovému vybavení) a dalším souvisejícím aktivitám. Otevřené inovace s otevřenou vědou volně souvisí, navazují na koncept otevřenosti instituce vnějším vlivům (oběma směry) a vzájemné spolupráce všech zainteresovaných aktérů (vláda, výzkumné organizace, podniky, veřejnost). Informace a znalosti objevené v jedné části světa pak mohou být jednodušeji přeneseny a využity jiným týmem, organizací či firmou z jiné části světa, a dokonce ve zcela jiném oboru. Otevřená věda tedy přispívá k širšímu využití výsledků v praxi a nepřímo vede k inovacím.

Z pohledu TA ČR je však **zásadní před každým zveřejněním výsledků výzkumu a vývoje nejprve zvážit jejich ochranu, aby nebylo ohroženo jejich komerční či jiné využití v praxi.**

Komerční či jiné využití výsledků podpořených projektů **v praxi je pro TA ČR primární.** Příjemci by tedy měli nejprve zvážit, zda mohou oni či další účastníci projektu daná data či výsledky využít v praxi, zejména komerčně, a data či výsledky zveřejnit pouze v případě, pokud toto využití nepředpokládají.

TA ČR se hlásí ke konceptu otevřené vědy a inovací a v dlouhodobém horizontu nadále plánuje cíleně prohlubovat integraci principů **otevřenosti a transparentnosti** do svých postupů, procesů a výstupů. Již nyní je však TA ČR ve své činnosti velmi otevřená, využívá znalosti jak svých vlastních zaměstnanců, tak příklady dobré praxe z jiných subjektů z ČR či ze zahraničí. Aniž by bylo téma inovací systematicky uchopeno, TA ČR průběžně inovuje (jak procesy, tak produkty) a spolupracuje se svým okolím. Posílení otevřenosti a transparentnosti se tak může týkat např. zveřejňování maxima výstupů v otevřeném formátu, posílení transparentnosti životního cyklu projektů (např. včasné zveřejnění všech požadavků předem), eliminace (minimalizace) změn podmínek v průběhu řešení projektů/procesů či kvalitativního zlepšení spolupráce s externími subjekty, např. s hodnotiteli.

Ve vztahu k příjemcům podpory TA ČR plánuje akcentovat především otevřený přístup k výsledkům a datům z výzkumu. Podpora inovací je v gesci Ministerstva průmyslu a obchodu ČR a TA ČR v tomto ohledu může působit výhradně informačně. Nicméně i v informační a podpůrné aktivitě bude TA ČR pokračovat – zejména formou prezentací, vyvolání diskuze k tématům apod.

V otázce otevřeného přístupu k výsledkům a datům z výzkumu

Podle OSLO manuálu (OECD, 2018)¹ se “Otevřeným přístupem” obvykle popisuje možnost přístupu k obsahu (např. dokumentům) nebo datům online, bezplatně a s minimálními autorskými a licenčními omezeními.

Nejčastěji se diskutuje o publikačních výstupech, ale podle Směrnice o otevřených datech, kterou ČR transponovala do poslední novely zákona 130/2002 Sb., se týká **všech typů výstupů výzkumu a vývoje financovaných z veřejných zdrojů** (s možnými výjimkami), konkrétně zahrnuje například také software či metodiky.

Otevřený přístup k výsledkům a datům z výzkumu:

- podporuje využití (aplikaci) výsledků výzkumu (oblast využití výsledků výzkumu je v ČR nedostatečná, viz RIS3 strategie),
- podporuje uchování, možnost ověření, kombinace či odlišného využití výsledků a dat z výzkumu (reprodukovatelnost),
- podporuje **transparentnost a veřejnou kontrolu** použití veřejných zdrojů,
- podporuje využití veřejností – laickou i odbornou u programů a projektů ve veřejném zájmu (zveřejnění v otevřeném formátu),
- snižuje riziko duplicitního financování vzniku týchž dat a výsledků,
- podporuje inovace,
- zavádí do českého prostředí principy a pravidla obvyklá v EU a v mezinárodním prostředí.

Pro TA ČR je v každém případě **primární komerční či jiné využití výsledků v praxi** jí podpořených projektů. Příjemci by tedy měli nejprve zvážit, zda mohou oni či další účastníci projektu daná data či výsledky využít v praxi, zejm. komerčně.

U výsledků, u kterých se plánuje ochrana duševního vlastnictví či obchodní využití, není jejich zveřejnění jakoukoliv formou před podáním žádosti o ochranu duševního vlastnictví či uvedením na trh žádoucí.

Pokud se u daného výsledku komerční či jiné (např. navazující výzkum, výuka) využití nepředpokládá, či se v rozumné době (3–5 let) nepodaří, měl by být výsledek společně se souvisejícími daty zveřejněn (i s časovým odstupem), a to ideálně v otevřeném formátu. Data k výsledkům by měla být tzv. FAIR (vyhledatelná, přístupná, interoperabilní a opakovaně použitelná).

TA ČR tedy podporuje otevřené sdílení výsledků a souvisejících dat veřejně financovaného výzkumu v souladu se zásadou “co nejotevřenější, uzavřené jen v nutných případech”, tzn. zveřejňované ve všech případech, kdy je to možné a není tím ohrožena ochrana duševního vlastnictví.

TA ČR dlouhodobě umožňuje publikaci vědeckých výsledků v režimu Open Access (OA). Příjemci mají možnost zvolit si dle vlastního uvážení mezi standardním zveřejněním (u publikačních výsledků)

¹ [Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition](#)

a otevřeným přístupem. Poplatky pro publikaci v režimu OA jsou způsobilými náklady po dobu trvání řešení projektu, je však vhodné s nimi počítat již při podání návrhu projektu.

Od roku 2022 vyžaduje TA ČR v některých svých programech a veřejných soutěžích ve výzkumu, vývoji a inovacích vyžaduje povinně otevřený přístup k vybraným druhům výsledků. Konkrétně program **Kappa** (program na podporu aplikovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací financovaného z Fondů EHP a Norska) a některé Cofundy byly **prvními programy v ČR**.

Vzhledem k odlišnostem mezi obory TA ČR neurčuje, jaký druh licence či typ přístupu (zelený či zlatý) by měl příjemce upřednostňovat. TA ČR také neurčuje konkrétní způsob uchování dat, druh repozitáře apod., nicméně preferuje využití již existujících řešení, ideálně s evropským či alespoň celonárodním dosahem.

Výhled do budoucna

V horizontu cca 3 let plánuje TA ČR postupně stále více podporovat, resp. vyžadovat, otevřený přístup k výsledkům a datům u podporovaných projektů a programů tam, kde to z pohledu aplikovaného výzkumu dává smysl. Jedná se tedy o programy, kterých se mohou (v jakékoliv roli) účastnit výzkumné organizace.

Postupně se kromě ryze publikačních výsledků může vyžadovat otevřený přístup i u dalších druhů výsledků, u nichž se nepředpokládá využití v praxi.

V otázce výzkumných infrastruktur

Velké výzkumné infrastruktury jsou v kompetenci MŠMT, přičemž jejich klíčovou funkcí je umožňovat výzkumné komunitě přístup ke kapacitám, vykazujícím vysokou znalostní a technologickou náročnost.

Velké výzkumné infrastruktury jsou provozovány na principu politiky otevřeného přístupu pro všechny jejich potenciální uživatele, a to nezávisle na jejich institucionálních afiliacích.

V rámci komplementarity podpory a efektivního využití veřejných prostředků může jednak TA ČR získat od velkých výzkumných infrastruktur zkušenosti s aplikací otevřeného přístupu, ale zejména svými aktivitami podporovat synergické působení podpory výzkumných infrastruktur s podporou aplikovaného výzkumu v rámci programů TA ČR. TA ČR může ve spolupráci s MŠMT podporovat efektivní využití kapacit výzkumných infrastruktur i v rámci aplikovaného výzkumu.

TA ČR se také bude ještě více věnovat otázce veřejné podpory, resp. rizika jejího dvojího poskytnutí v případě, že by příjemce projektu TA ČR využil služeb velké výzkumné infrastruktury v rámci dotovaného otevřeného přístupu.

TA ČR také může s velkými výzkumnými infrastrukturami více spolupracovat prostřednictvím svého působení v regionech. I v obecné rovině může TA ČR šířit povědomí o velkých výzkumných infrastrukturách, které je dle analýz RIS3 strategie stále nedostatečné.